

Kadınların Görelî Yoksunlukları ve İyi Oluşları Arasındaki İlişkide Cinsiyet Sistemini Meşrulaştırmanın Rolü

Relationship Between Relative Deprivation and Well-Being of Women: Role of Gender System Justification

Aras Türkeli¹, İlknur Tayınmak², Sena Doğruyol¹

¹Mersin Üniversitesi, Mersin

²Karabük Üniversitesi, Karabük

ÖZ

Öznel iyi oluş, bireylerin kendi mutluluklarına ilişkin değerlendirmeleri olarak tanımlanmaktadır. Ayrımcılığa maruz kalmak kişinin öznel iyi oluşunu olumsuz etkileyen bir faktördür. Yakın zamanda yapılan araştırmalar, cinsiyet ayrımcılığına maruz kalan kadınların öznel iyi oluş düzeylerinin olumsuz etkilendiğini göstermektedir. Bu çalışma, kadınların cinsiyete dayalı görelî yoksunluk algıları ile öznel iyi oluşları arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkide cinsiyet sistemini meşrulaştırma eğiliminin aracı rolünü incelemeyi amaçlamıştır. Bu araştırmanın örneklemini 328 kadın gönüllü katılımcı oluşturmuştur. Katılımcılara Yaşam Doyumu Ölçeği (SWLS), Olumlu ve Olumsuz Duygular Ölçeği (PANAS), Cinsiyet Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği, Göreceli Yoksunluk Ölçeği ve Demografik Bilgi Formu' nu içeren anket uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar, cinsiyete dayalı görelî yoksunluk arttıkça öznel iyi oluş düzeyinin azaldığını göstermiştir ($B = -0.10$, $SE = 0.04$). Ayrıca, toplumsal cinsiyet sistemi gerekçesi, cinsiyete dayalı görelî yoksunluk ile kadınların öznel iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkiye aracılık etmiştir [alt sınır (LL) CI: -0.1956 , üst sınır (UL) CI: -0.0209]. Sonuç olarak cinsiyet temelli ayrımcılığa maruz kaldığına inanan kadınların toplumdaki mevcut cinsiyet sistemini sorgulayabileceği ve bu çerçevede öznel iyi oluş düzeylerinin azaldığı düşünülmektedir.

Anahtar sözcükler: Toplumsal cinsiyet, cinsiyet sistemini meşrulaştırma, görelî yoksunluk, öznel iyi oluş

ABSTRACT

Subjective well-being is defined as individuals' evaluations of their happiness. Exposure to discrimination is a factor that negatively affects one's subjective well-being. Recent research indicated that women who are exposed to gender discrimination are affected negatively in terms of their subjective well-being. The present study aimed to examine the relationship between women's perception of gender-based relative deprivation and their subjective well-being and the mediator role of the tendency to justify the gender system in this relationship. The sample consisted of 328 voluntary female participants. The participants completed questionnaires, including Satisfaction with Life Scale (SWLS), Positive and Negative Affect Schedule (PANAS), Gender System Justification Scale, Relative Deprivation Scale, and Demographic Information Form. Obtained results indicated that as the gender-based relative deprivation increased, the level of subjective well-being decreased ($B = -0.10$, $SE = 0.04$). Moreover, the gender system justification mediated the relationship between gender-based relative deprivation and women's subjective well-being levels [lower limit (LL) CI: -0.1956 , upper limit (UL) CI: -0.0209]. In conclusion, women who believe that they are subjected to gender-based discrimination may question the existing gender system in the society and in this framework, their subjective well-being levels are likely to decrease.

Keywords: Gender, gender system justification, relative deprivation, subjective well-being

Giriş

Dünya genelinde kadınların yaklaşık üçte birinin fiziksel veya cinsel şiddete maruz kaldığı raporlanmaktadır (WHO 2019). Çok sayıda çalışma, kadınların fırsatlar ve haklar açısından erkeklere kıyasla dezavantajlı konumda olduğunu ortaya koymaktadır. Kadınlar toplumsal cinsiyet temelinde, çeşitli ayrımcılık türlerine (Jaffee ve ark. 2016, Kollamparambil ve Razak 2016, Wellalage ve Locke 2017, SteelFisher ve ark. 2019) ve şiddete (Hadi 2017) maruz kalmaktadır. Bazı araştırmalar (Castano ve ark. 2019, Gonzalez ve ark. 2019) kadınların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına bağlı olarak çeşitli ayrımcı uygulamalara maruz kaldığını desteklemektedir. Dahası cinsiyete dayalı ayrımcılık, kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ve sistemleri hakkındaki algılarını da

etkileyebilmektedir (Snizek ve Neil 1992, Monteith ve Hildebrand 2020). Kadınların hem toplumsal hem de bireysel düzeyde yaşadıkları cinsiyet ayrımcılığı, cinsiyete dayalı görelî yoksunluk algısına yol açabilmektedir. Görelî yoksunluk algısı ise kadınların toplumsal cinsiyet sistemine ilişkin algılarını ve iyilik hallerini etkileme potansiyeline sahiptir (Osborne ve Sibley 2013, Abrams ve ark. 2020).

İlk olarak Stouffer ve arkadaşları (1949, Walker ve Smith 2002) tarafından dile getirilen görelî yoksunluk kavramı, kişinin kendi grubunun diğer gruplara kıyasla daha kötü durumda olduğuna dair inancını ifade etmektedir. Görelî yoksunluk, bireylerin kendilerini veya üyesi oldukları grupları diğer bireyler veya gruplarla kıyaslamalarının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Diğer bir ifadeyle, görelî yoksunluk, bireyin kendisinin ya da grubunun hak ettiği bir konumda olmadığı, diğerlerine kıyasla daha dezavantajlı bir konumda olduğuna dair algıyı ifade etmektedir (Walker ve Smith 2002, Kırıl 2009). Cinsiyete dayalı görelî yoksunluk ise kadınların veya erkeklerin algıladıkları cinsiyet ayrımcılığı düzeyi de dahil olmak üzere toplumsal cinsiyetle ilgili konularını nasıl algıladıklarını ifade eden bir kavramdır. Görelî yoksunluk algısına sahip bireyler, dezavantajlı konumları nedeniyle öfke, üzüntü ve adaletsizlik duygularını deneyimlemektedirler (Smith ve ark. 2012). Araştırmalar, görelî yoksunluk algısının insanların iyi olma haliyle yakından ilişkili olduğunu göstermektedir (Leites ve Ramos 2022, Lilly ve ark. 2023).

Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık, kadınların fiziksel ve ruhsal sağlıklarının yanı sıra iyi oluş düzeylerini de önemli ölçüde tehdit etmektedir. Araştırmalar, ayrımcılık, şiddet ve eşitsizliklere maruz kalmanın kadınların yalnızca fiziksel sağlığına zarar vermekle kalmadığını (Dawson ve ark. 2019, Hackett ve ark. 2019), aynı zamanda psikolojik iyi olma hallerine ve öz saygılarına da zarar verdiğini göstermektedir (Kucharska 2017, Kim ve Park 2018). Kadınlara yönelik cinsiyet ayrımcılığının önemli sonuçlarından biri de öznel iyi oluşun azalmasıdır. Öznel iyi oluş, bireyin kendi mutluluğuna ilişkin bilişsel ve duygusal değerlendirmelerini ifade eden bir kavramdır (Diener ve ark. 2003). Diğer bir ifadeyle, öznel iyi oluş, bireylerin kendi yaşamları hakkında nasıl hissettikleri ve düşündükleri ile ilgili psikolojik bir yapıdır (Maddux 2018). Öznel iyi oluş, yaşam doyumu, negatif ve pozitif duygu durum ile değerlendirilen çok boyutlu bir yapıdır (Turan 2019). Araştırmalar (Brodski ve Hutz 2012, Avidor ve ark. 2016, Gil da Silva ve Dell'Aglio 2016, Vukojevic ve ark. 2016, Douglass ve ark. 2017) öznel iyi oluş ile ayrımcılık, şiddet ve eşitsizliklere maruz kalma arasında olumsuz bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Bireysel düzeyde veya bir grubun üyesi olarak diğerlerinden "daha yoksun" hissetmek, kişinin öznel iyi oluşuna zarar verebilme potansiyeli taşımaktadır. Abrams ve arkadaşları (2020), bireysel görelî yoksunluğun öznel iyi oluşu doğrudan ve negatif yönde yordadığını, kolektif görelî yoksunluğun ise algılanan ayrımcılık aracılığıyla öznel iyi oluşu negatif olarak yordadığını bulgulamıştır. Benzer şekilde, D'Abrosio ve Frick (2004) öznel iyi oluşun görelî yoksunluk algısı ile negatif yönde ilişkili olduğunu bulmuştur. Dahası, Wang ve VanderWeele (2011) de öznel iyi oluşu yordayan değişkenleri inceledikleri bir araştırmada, görelî yoksunluk düzeyinin öznel iyi oluşu anlamlı olarak yordadığını desteklemiştir.

Toplumsal cinsiyet bağlamında kadınların dezavantajlı konumu da, cinsiyet ayrımcılığına maruz kalan kadınların öznel iyi oluş seviyesini olumsuz etkilemektedir. Örneğin, bu kapsamda yürütülen bir araştırmada, işyerinde kadınların ayrımcılığa maruz kalma düzeylerinin öznel iyi oluşları ile negatif yönde ilişkili olduğu desteklenmiştir (Tost ve ark. 2020). Benzer olarak, Mudi ve Waswa (2018) kadınların parlamentodaki temsili ile kadın katılımcıların öznel iyi oluşu arasında anlamlı bir ilişki olduğunu raporlamışlardır. Ayrıca, Latin Amerika'da yapılan bir çalışma, işyerinde ayrımcılık, ücretler arasındaki eşitsizlik ve kadınlara yönelik geleneksel ve muhafazakâr tutumlarla ilişkili olarak kadınların öznel iyi oluş düzeylerinin erkeklerden önemli ölçüde daha düşük olduğunu göstermiştir (Lever 2004). Türkiye'de yapılan bir çalışmada da benzer şekilde, kadınların algıladıkları cinsiyet ayrımcılığının öznel iyi oluşun bileşenlerinden biri olan yaşam doyumu seviyelerini olumsuz yönde etkilediği bulunmuştur (Avcı 2013). Kadınların cinsiyet ayrımcılığına ilişkin algılarının öznel iyi oluşlarında önemli bir rol oynayabileceğini destekleyen önemli miktarda araştırma olmasına rağmen, cinsiyete dayalı görelî yoksunlukları ile öznel iyi oluşları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir.

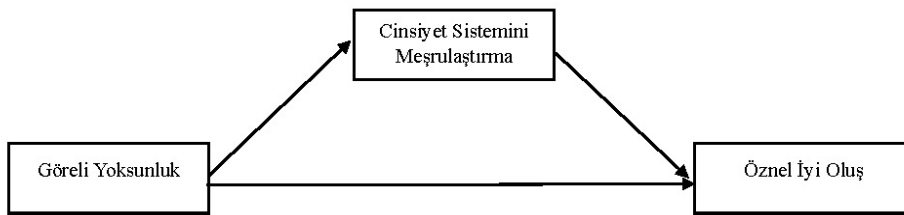
Toplumsal cinsiyete dayalı görelî yoksunluk algıları, öznel iyi oluşun yanı sıra, kadınların toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırma seviyelerini de etkileyebilmektedir. Sistemi meşrulaştırma, kişinin bireysel veya grup çıkarlarına ters olsa dahi, mevcut sosyal (ekonomik ve siyasi sistemler, güç ve statü ilişkileri, kaynak ve rol dağılımları gibi) sistemlerin muhafaza edilmesine katkıda bulunan psikolojik bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Jost ve Banaji 1994). Sistemi meşrulaştırmanın özel bir biçimi olan toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırma ise, kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsizliğin desteklenmesi ve meşrulaştırılması ile toplumsal cinsiyet algılarının sürdürülmesinin meşru gösterilmesi anlamına gelmektedir (Jost ve Kay 2005, Sezen 2019). Kadınlar ve erkeklerle ilgili kalıp yargılar, toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırmakta; erkeklerin avantajlı ve üstün

konumunun yanı sıra kadınların dezavantajlı ve düşük statüsünün sürdürülmesine zemin hazırlamaktadır (Jost ve Kay 2005).

Cinsiyete dayalı görelî yoksunluk, toplumsal cinsiyet sisteminin meşrulaştırılması üzerinde etkili olabilmektedir. Kadınların maruz kaldıkları ayrımcı davranışlar, olumsuz söylemler, şiddet ve fırsat eşitsizliği, onların toplumsal cinsiyet sistemine ilişkin algılarında değişikliklere yol açabilir. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini deneyimleyen ve kadınların toplumda erkeklere kıyasla dezavantajlı konumda olduğuna inanan bir kadın açısından, toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırmak kolay olmayabilir. Diğer bir ifadeyle, görelî yoksunluk, kadınların toplumsal cinsiyet sistemini sorgulamasına yol açabilir. Araştırmalar da bireylerin toplumsal cinsiyet ayrımcılığı (Monteith ve Hildebrand 2020) ve eşitsizliğine dair algılarının (Willis ve ark. 2015) sistemi meşrulaştırma düzeyleri ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

Görelî yoksunluk ve sistemi meşrulaştırma arasındaki ilişkiye dair araştırmalar oldukça sınırlı olmakla birlikte, bu ilişkiyi destekleyebilecek bazı çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin, Kus ve arkadaşları (2014) tarafından yürütülen araştırmada, görelî yoksunluk algısı ile meşrulaştırıcı statü arasında negatif yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bir başka çalışmada ise, etnik grup temelli görelî yoksunluk algısı ile sistemi meşrulaştırma düzeyleri arasında negatif bir ilişki olduğu raporlanmıştır (Osborne ve Sibley 2013). Bunun yanı sıra, Abrams ve Grant (2012), sosyal sistemin değişebilirliğine ilişkin inançların katılımcıların görelî yoksunluk algıları ile depresyon arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini raporlamışlardır. Ancak ilgili literatür incelendiğinde, kadınların toplumsal cinsiyete dayalı görelî yoksunluk algıları ile toplumsal cinsiyet sisteminin meşrulaştırılması arasındaki ilişkinin doğrudan incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle, görelî yoksunluk ve sistemi meşrulaştırma arasındaki ilişkinin toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesinin, bu konuda yürütülecek araştırmalara ve literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırma kadınların öznel iyi oluşunu etkileme potansiyeli taşımaktadır. Jost ve Banaji (2004), sistemi meşrulaştırmanın, hem avantajlı hem de dezavantajlı grup üyelerinin konumlarına ilişkin memnuniyetsizliklerini azalttığını ve kendilerini daha iyi hissetmelerini sağladığını öne sürmüşlerdir. Öte yandan, öznel iyi oluş ile sistemi meşrulaştırma arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalar çelişkili bulgular ortaya koymaktadır. Bu konuda yapılan bazı çalışmalarda (Rankin ve ark. 2009, Harding ve Sibley 2013), sistemi meşrulaştırmanın bireylerin öznel iyi oluşu ile negatif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Ancak diğer araştırma bulguları (Vargas-Salfate ve ark. 2018, Suppes ve ark. 2019, Li ve ark. 2020) ise, sistemi meşrulaştırma ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin pozitif olduğunu göstermektedir. Aynı şekilde, toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırma eğilimi ile öznel iyi oluş düzeyi arasındaki ilişki konusunda da bir fikir birliği bulunmamaktadır. Napier ve diğerleri (2020), kadınların cinsiyet ayrımcılığını reddetmelerinin öznel iyi oluşlarını olumlu yönde etkilediğini raporlamıştır. Ancak, yine Napier ve diğerleri (2010) tarafından yürütülen bir diğer araştırmada, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini meşrulaştırma düzeyleri ile kadın ve erkeklerin öznel iyi oluş halleri arasındaki ilişkinin ülkeden ülkeye değiştiği öne sürülmüştür.

Şekil 1. Görelî yoksunluk algısı ve öznel iyi oluş seviyesi arasında cinsiyet sistemini meşrulaştırmanın aracı rolüne ilişkin test edilen model

Mevcut çalışmada, konuyla ilgili geçmiş çalışmaların sınırlılığı göz önünde bulundurularak, toplumsal cinsiyete dayalı görelî yoksunluk, toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırma ve kadınların öznel iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkilerin bir model çerçevesinde incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kavramlar arasındaki ilişkileri ayrı ayrı inceleyen araştırmalar bulunmakla birlikte (Wang ve VanderWeele 2011, Kus ve ark. 2014, Liu ve ark. 2020), bu ilişkilerin bir model çerçevesinde incelenmesinin, ilgili literatüre katkı sunacağı düşünülmektedir.

Mevcut çalışmanın amacı doğrultusunda, kadınların görelî yoksunluk algısı ile öznel iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırmanın aracı rolü olduğu hipotez edilmiştir (Test edilen model Şekil 1'de yer almaktadır). Buna göre, kadınların görelî yoksunluk algısı arttıkça toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırma düzeylerinin artacağı ve buna bağlı olarak öznel iyi oluş düzeylerinin ise azalacağı

düşünülmektedir. Bir başka ifadeyle, toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırmanın, kadınların görelî yoksunluk algısı ile öznel iyi oluş hali arasındaki ilişkide aracı bir role sahip olduğu öngörülmüştür.

Yöntem

Örneklem

Araştırmaya Türkiye'de yaşayan, yaşları 18 ile 68 arasında değişen (Ort.= 31.64, SS= 11.50), Türkçe okuma ve yazma bilen 328 gönüllü kadın katılım sağlamıştır. Katılımcıların %2,4'ü ilkökul veya ortaokul mezunu, %19,5'i lise mezunu, %25,6'sı lisans öğrencisi, %35,7'si lisans mezunu ve %13,1'i ise lisansüstü eğitime sahiptir. Katılımcıların 3,7'si ise eğitim seviyesini belirtmemiştir. Katılımcıların sosyoekonomik düzeyi incelendiğinde, %5,2'sinin ortalamasının altında bir sosyoekonomik düzeyde olduğu; %29'unun sosyoekonomik düzeylerinin ortalamasının üzerinde olduğu ve son olarak %65'inin ise orta sosyoekonomik düzeye sahip olduğu görülmüştür.

İşlem

Araştırmanın verileri, Mersin Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan onay alındıktan sonra (26.08.2020) 2021 yılının Ocak ve Haziran ayları arasında Google Formlar üzerinden oluşturulan çevrimiçi bir anket aracılığıyla, kolayda örnekleme yöntemiyle (convenience sampling method) toplanmıştır. Bu çalışmada yetişkin kadın katılımcılara ulaşılması hedeflenmiştir. Çalışmaya Türkçe okuyuzar, 18 yaş ve üzeri kadın katılımcılar dahil edilmiştir. Veri toplama tarih aralığı boyunca bu kriterleri karşılayan tüm katılımcılar çalışmaya dahil edilmiştir.

Çalışmanın verilerini toplamak amacıyla Google Formlar üzerinden bir anket formu hazırlanmıştır. Bu anket formunun başında katılımcılara araştırmanın amacı, süresi ve gönüllülük ilkesi hakkında bilgi içeren Bilgilendirilmiş Onam Formu sunulmuştur. Ardından anketler katılımcılara, beş farklı sayfada teker teker sunulmuştur. Katılımcılar çevrimiçi olarak sırasıyla Kişisel Bilgi Formu, Görelî Yoksunluk Ölçeği, Cinsiyete İlişkin Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği, Yaşam Doyumu Ölçeği ve Pozitif-Negatif Duygu Durum Ölçeği (PANAS) ile karşılaşmışlardır.

Toplam 45 sorudan oluşan anket formu, veriler toplanmadan önce araştırmacılar tarafından test edilmiş ve anket formunda herhangi bir hata olup olmadığı kontrol edilmiştir. Katılımcılardan her bir soruyu Google Formlar üzerinden yanıtlamaları istenmiş ve katılımcıların geriye dönerek yanıtlarını değiştirmelerine izin verilmiştir. Her bir katılımcının yalnızca bir kez katılmasını sağlamak için Google Formlar üzerinden gerekli ayarlar düzenlenmiştir. Google Form linki katılımcılara üniversite e-posta grupları, duyurular ve sosyal medya hesapları aracılığıyla ulaştırılmıştır. Bu duyurularla çalışmanın amacı, süresi ve katılımın gönüllük esasına dayandığı belirtilmiştir. Katılımcılara çalışmaya katılmaları için herhangi bir ödül verilmemiş veya ödeme yapılmamıştır. Çalışmaya katılım yaklaşık olarak 10 dakika sürmüştür. Veri toplama sürecinin sonunda, çalışma hakkında daha fazla bilgi almak isteyen katılımcılar bilgilendirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların yaş, eğitim durumu ve sosyoekonomik durumları hakkındaki bilgiler, Kişisel Bilgi Formu aracılığıyla elde edilmiştir.

Görelî Yoksunluk Ölçeği

Kıral (2009) tarafından geliştirilen Görelî Yoksunluk Ölçeği, Toplumsal İnanışlar Ölçeği (Kelly ve Breinlinger 1995, Kıral, 2009) ve Toplumsal Cinsiyet Farkındalığı Ölçeği (Gurin 1985, Kıral 2009) maddelerinden elde edilen 9 maddeden oluşmaktadır. Kıral (2009) tarafından tek faktörlü bir yapıya sahip olduğu belirlenen ölçek, kadınların algıladıkları grup temelli görelî yoksunluğu ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. "Saygın işlerin çoğunluğu erkeklerindir çünkü toplumumuz kadınlar aleyhine ayrımcılık yapmaktadır", "Bir grup olarak kadınlar toplumda şimdikinden daha iyi bir yeri hak etmektedirler", "Toplumdaki güç ve statü açısından erkeklerle karşılaştırıldığında kadınlar aleyhine bir eşitsizlik vardır" maddeleri kadınların grup görelî yoksunluk algısını ölçmeye yönelik maddelerden bazılarıdır. Maddeler "hiç katılmıyorum" ile "tamamen katılıyorum" aralığında değişen 7'li Likert türündedir.

Her bir katılımcı için ölçek puanı, madde toplam puanları üzerinden hesaplanmıştır. Bu ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek düzeyde grup temelli görelî yoksunluk algısına işaret ederken; düşük puanlar ise düşük yoksunluk

algısını göstermektedir. Kıral (2009) tarafından yürütülen çalışmada ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ,79 olarak rapor edilmiştir. Bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı ,85 olarak hesaplanmıştır.

Cinsiyete İlişkin Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği

Kay ve Jost (2003) tarafından geliştirilen ve tez çalışması kapsamında Sezen (2019) tarafından Türkçeye çevrilen ölçekte toplumsal cinsiyet rollerine, kadın ve erkek ilişkilerine dair 6 madde yer almaktadır. Ölçekte yer alan maddelerden bazıları "Ailelerdeki iş bölümü genellikle olması gerektiği gibidir", "Genellikle kadınlar ve erkekler arasındaki ilişkiler adildir" şeklindedir. Ölçek maddeleri "hiç katılmıyorum" ile "tamamen katılıyorum" aralığında değişen 7'li Likert türündedir. Her bir katılımcının ölçek maddelerine verdiği yanıtların toplanması ile elde edilen puanların yüksekliği, cinsiyet sistemini meşrulaştırma düzeyinin yüksekliğini ifade etmektedir. Sezen (2019) tarafından yürütülen çalışmada ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısının ,73 olduğu ifade edilmiştir. Bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı ,74 olarak hesaplanmıştır. Öznel İyi Oluş. Katılımcıların öznel iyi oluşlarını ölçmek amacıyla öznel iyi oluşun bileşenleri olan yaşam doyumu ve olumlu-olumsuz duygu durum değerlendirilmiştir. Diener'in (1994) önerdiği gibi, yaşam doyumu ve olumlu duygulanım puanları birleştirilerek ve bu puandan olumsuz duygulanım puanları çıkarılarak öznel iyi oluş puanları hesaplanmıştır.

Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ)

Katılımcıların yaşam doyumlarına ilişkin değerlendirmelerini ölçmek için Dağlı ve Baysal (2016) tarafından Türkçeye uyarlanan Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ) (Diener ve ark. 1985) kullanılmıştır. Maddelerden bazıları "İdeallerime yakın bir hayatım var" ve "Hayatımdan memnunum" şeklindedir. Ölçek maddelerine verilen yanıtlar, "kesinlikle katılmıyorum" ile "kesinlikle katılıyorum" aralığında değişen 5'li Likert türündedir. Ölçekte beş madde yer almaktadır. Daha yüksek puanlar daha yüksek yaşam doyumuna işaret etmektedir. Bu ölçeğin Türkçe uyarlama çalışmasında iç tutarlılık katsayısı ,88 olarak hesaplanmıştır. Mevcut çalışmada ise Cronbach alfa değeri ,87 olarak hesaplanmıştır.

Pozitif-Negatif Duygu Durum Ölçeği (PANAS)

Gençöz (2000) tarafından Türkçeye uyarlanan Pozitif-Negatif Duygu Durum Ölçeği (PANAS) (Watson ve ark. 1988), yaşam doyumunun yanı sıra öznel iyi oluşun bileşenleri olan pozitif ve negatif duygulanımı ölçmek için kullanılmıştır. Ölçek 20 maddeden oluşmaktadır. Maddelerin 10'u olumlu duygu durumunu, 10'u ise olumsuz duygu durumunu ölçmektedir. Ölçekte olumlu duygu durumlar "heyecanlı, güçlü, ilham verici, aktif, kararlı, dikkatli, ilgili, coşkulu, gururlu ve uyanık" iken; olumsuz duygu durumlar; "mutsuz, suçlu, gergin, düşmanca, korkmuş, utanmış, öfkeli, korkmuş, sıkıntılı, huzursuz" ifadelerinden oluşmaktadır. Katılımcılar son iki hafta içinde bu duyguları ne kadar hissettiklerini beşli Likert değerlendirmesi üzerinden puanlamışlardır. Olumlu duygulanım alt ölçeğinden alınan yüksek puanlar olumlu duyguların yüksekliğine işaret ederken; olumsuz duygulanım alt ölçeğinden alınan yüksek puanlar olumsuz duyguların yüksekliğine işaret etmektedir. Olumlu ve olumsuz alt ölçeklerin iç tutarlılığı Gençöz (2000) tarafından, sırasıyla ,83 ve ,86 olarak raporlanmıştır. Bu çalışmada ise Cronbach alfa değeri olumlu duygulanım alt ölçeği için ,87 ve olumsuz duygulanım alt ölçeği için ,84 olarak hesaplanmıştır.

İstatistiksel Analiz

Mevcut araştırma kapsamında elde edilen veriler IBM SPSS Statistics 21 Programı kullanılarak analiz edilmiştir. Bu çalışmada, görelî yoksunluk algısı, cinsiyet sistemini meşrulaştırma ve öznel iyi oluş değişkenleri (yaşam doyumu, olumlu duygu ve olumsuz duygu durum bileşenlerinden oluşan) arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Her bir değişkenin normal dağılım gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla normallik testleri uygulanmıştır. Uç değerleri tespit etmek amacıyla mahalonobis uzaklığı hesaplanmış ve verilerde uç değerlere rastlanmamıştır. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. George ve Mallery'e (2010) göre çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 2 aralığında olması verilerin normal dağılım gösterdiğini ifade etmektedir. Tüm değişkenler makul ölçüde normal dağılım göstermiştir (maksimum çarpıklık= ,552, maksimum basıklık = 1,47). Dolayısıyla, veriler normal dağılım göstermektedir. Çalışma verileri çevrimiçi toplandığı için kayıp veri bulunmamaktadır.

Değişkenler arasındaki korelasyonları değerlendirmek için Pearson korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Kadınların cinsiyetlerine göre algıladıkları görelî yoksunluk düzeyi ile öznel iyi oluş düzeyi arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırmanın aracı rolünü incelemek için SPSS Process 4.0 Macro kullanılmıştır (Hayes 2018). Toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırmanın, görelî yoksunluk ve öznel iyi oluş arasındaki aracı rolü "Model 4" ile test edilmiştir.

Bulgular

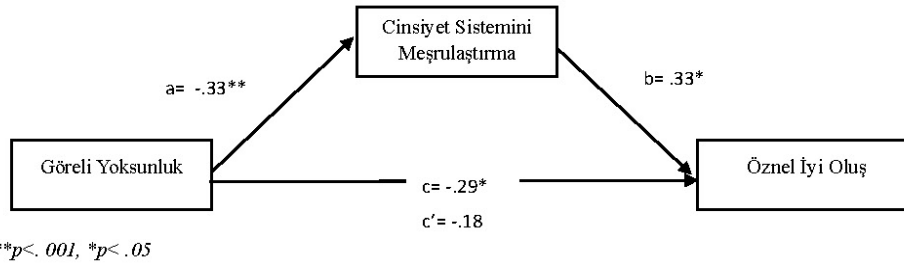
Değişkenlerin ortalamaları, standart sapmaları ve değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları Tablo 1'de sunulmuştur. Tablo 1'e göre, öznel iyi oluş, cinsiyet sistemini meşrulaştırma ile olumlu korelasyon gösterirken; öznel iyi oluş ile görelî yoksunluk arasında olumsuz yönde bir ilişki mevcuttur.

Değişken	Ort.	SS	1	2	3	4	5	6	7
1. Yaş	31,64	11,65	-						
2. CSM	16,21	7,04	,03	-					
3. GY	53,38	8,90	-,02	-,43**	-				
4. ÖİÖ	21,29	15,44	,20**	,19**	-,17**	-			
5. Yaşam Doyumu	14,79	4,66	,12*	,20**	-,12*	,66**	-		
6. Pozitif Duygu	31,13	8,29	,17**	,21**	-,11*	,78**	,36**	-	
7. Negatif Duygu	24,62	7,90	-,12*	-,04	,15**	-,75**	-,33**	-,26**	-

** $p < ,01$, * $p < ,05$, $N=328$, CSM: Cinsiyet Sistemini Meşrulaştırma, GY: Görelî Yoksunluk, ÖİÖ: Öznel İyi Oluş

Aracılık Modeli Analizi

Aracılık modeli ($X \rightarrow M \rightarrow Y$); görelî yoksunluk (X) bağımsız değişkeni, toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırma (M) aracı değişkeni ve öznel iyi oluş (Y) bağımlı değişkeni ile oluşturulmuştur (Şekil 2).

Şekil 2. Görelî yoksunluk düzeyi ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırmanın aracı rolüne ilişkin model

Görelî yoksunluk ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırma düzeyinin aracılık etkisini test etmek amacıyla Process Model 4 aracılık analizi yürütülmüştür. Sonuçlar görelî yoksunluğun toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırmayı anlamlı bir şekilde yordadığını göstermiştir ($B = -0,32$, $t(322) = -8,191$, $p < ,001$). Cinsiyet sistemini meşrulaştırmanın öznel iyi oluş üzerinde anlamlı bir pozitif etkisi olduğu bulunmuştur ($B = 0,33$, $t(321) = 2,516$, $p < ,05$). Ancak görelî yoksunluğun öznel iyi oluş üzerindeki doğrudan etkisi anlamlı değildir ($B = -0,18$, $t(321) = -2,025$, $p = ,44$). Görelî yoksunluğun öznel iyi oluş üzerindeki toplam etkisi ise anlamlıdır ($B = -0,31$, $t(321) = -3,35$, $p < ,001$).

Görelî yoksunluğun ($B = -0,10$, $SE = 0,04$) cinsiyet sistemini meşrulaştırma ($X \rightarrow M \rightarrow Y$) aracılığıyla öznel iyi oluş üzerindeki dolaylı etkisinden elde edilen sonuçlar, 5000 örnekleme dayalı yanlılığı düzeltilmiş bootstrap güven aralığının sıfır içermediğini göstermiştir [alt sınır (LL) CI: $-0,1956$, üst sınır (UL) CI: $-0,0209$]. Dolayısıyla, görelî yoksunluk ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırmanın aracı rolü desteklenmiştir.

Tartışma

Kadınlar dünyanın hemen her yerinde fırsat eşitsizliğine ve ayrımcılığa maruz kalmaktadır (Afrouz ve ark. 2023, Moreno-Bella ve ark. 2023). Diğer dezavantajlı gruplara benzer şekilde (Magallares ve ark. 2016, Itzick ve ark. 2018), kadınların maruz kaldıkları cinsiyete dayalı ayrımcılık, öznel iyi oluşlarını etkilemektedir (Liang ve ark. 2010, Tost ve ark. 2020). Cinsiyet ayrımcılığının kadınların iyi oluş hali üzerindeki etkisinde bazı algı ve inançların rol oynayabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle mevcut araştırmada, kadınların algıladıkları görelî yoksunluk ile öznel iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırmanın aracı rolü incelenmiştir.

Bu araştırmada elde edilen sonuçlar ilk olarak, öngörüldüğü üzere, görelî yoksunluğun kadınların toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırma seviyesini negatif yönde yordadığını göstermiştir. Diğer bir ifadeyle, kadınlar erkeklere kıyasla toplumda dezavantajlı bir konumda olduklarını ne kadar çok düşünürlerse, mevcut toplumsal

cinsiyet rollerini ve eşitsizliği o kadar az meşrulaştırma eğiliminde olmaktadır. Toplumsal konumlarının erkeklere kıyasla dezavantajlı olduğunu düşünen kadınların, toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırma düzeyleri düşmektedir. Bu sonuç, görece yoksunluk ile sistemi meşrulaştırma arasında negatif bir ilişki olduğunu bulgulayan araştırmalarla tutarlılık göstermektedir (Osborne ve Sibley 2013, Kus ve ark. 2014). Dezavantajlı konuma ilişkin farkındalığın artması, sistem normlarının sorgulanmasına yol açabilir. Toplumsal cinsiyet bağlamında değerlendirecek olursak; görece yoksunluk algılayan kadınlar kendilerinin ve erkeklerin sosyal statülerinin adilliklerini sorgulayabilir ve toplumsal cinsiyet sistemini eleştirebilir. Jost ve Banaji'ye (1994) göre, sistemi meşrulaştırma eğilimi güçlüdür ancak kaçınılmaz değildir. Dezavantajlı bir grubun üyeleri, konumları için bir gerekçe arama eğiliminde olsalar dahi, eşitsizliğin ve adaletsizliğin farkında onlar için bu adaletsiz sistemi meşru görmek zordur. Araştırmalar, kadınlar tarafından algılanan toplumsal cinsiyet adaletsizliği ve eşitsizliği düzeylerinin, sistemi meşrulaştırmayı olumsuz yönde yordadığını desteklemektedir (Monteith ve Hildebrand 2020, De Cristofaro ve ark. 2021).

Mevcut çalışmada, görece yoksunluğun kadınların öznel iyi oluşunu negatif olarak yordadığı bulunmuştur. Kişinin kendi grubunun dezavantajlı bir konumda olduğunu algılaması ve karşılaştırma yaptığı grupla kendi grubu arasında hak ve kaynaklar açısından farklılıklar olduğuna inanması, iyi oluş hali ile yakından ilişkilidir. Bu bulguyla tutarlı olarak farklı dezavantajlı gruplarla yapılan çalışmalarda, görece yoksunluk algısının iyi oluşu olumsuz yönde yordadığı raporlanmaktadır (D'Abrosio ve Frick 2007, Abrams ve ark. 2020). Literatürle tutarlı olarak, mevcut çalışmanın bulguları görece yoksunluk algısı ile öznel iyi oluşun bileşenleri olan yaşam doyumu ve olumlu duygulanım arasında anlamlı negatif ilişki olduğunu göstermiştir. Elde edilen bu bulgu sosyal kimlik ve sosyal karşılaştırma kavramlarıyla daha iyi açıklanabilir. Sosyal Kimlik Kuramına (Tajfel ve Turner 1979) ve bunu destekleyen çeşitli çalışmalara (Cooper ve ark. 2017, Willis ve ark. 2019) göre, bireyler benlik saygılarını korumak veya artırmak için olumlu bir sosyal kimlik edinme ihtiyacı duymaktadır. Kadınların kendi dezavantajlı konumlarını erkeklerin avantajlı konumlarıyla kıyaslamaları sonucunda görece olarak olumsuz bir sosyal kimliğin edinilmesi, benlik saygılarına ve öznel iyi oluşlarına zarar verebilir. Bu nedenle gelecekte yürütülecek araştırmalarda kadınların toplumsal cinsiyet temelli görece yoksunlukları ile öznel iyi oluşları arasındaki ilişkide kadınların sosyal kimliklerinin ve benlik saygılarının rolünün de ele alınması önerilmektedir.

Görece yoksunluk ile öznel iyi oluş arasındaki negatif ilişki eşitlik ve adalet algıları temelinde de yorumlanabilir. Adil Dünya İnancı Kuramına (Lerner 1980) göre bireylerin kendilerini güvende hissetmeleri için dünyanın hak ettiğimizi aldığımız bir yer olduğuna inanmaları gerekmektedir. Adaletsiz bir dünya bireylerin iyi oluşunu tehdit etmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalar, bireylerin adil dünya inançları ile öznel iyi oluşları arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir (Kiral Ucar ve ark. 2019, Li ve ark. 2022). Dolayısıyla kadınların toplumdaki konumunun hak ettiğinden daha düşük olduğunu düşünen kadınlar, dünyayı adaletsiz bir yer olarak algılayarak bu durumdan olumsuz etkilenebilir. Araştırmalar, öznel iyi oluşun, adalet algılarından etkilenebileceğini göstermektedir (Kaya ve ark. 2022, Oh 2022). Gelecekte yürütülecek araştırmalar, kadınların görece yoksunlukları ile öznel iyi oluşları arasındaki ilişkiyi daha iyi anlamak için adalet algısını da inceleyebilir.

Mevcut araştırmada toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırmanın kadınların öznel iyi oluş düzeyini yordadığı bulunmuştur. Elde edilen sonuçlar, daha yüksek düzeyde toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırma düzeyine sahip kadınların daha yüksek öznel iyi oluşa sahip olma eğiliminde olduğunu göstermiştir. Sistemi meşrulaştırma ile öznel iyi oluş arasındaki ilişki konusunda literatürde bir fikir birliği bulunmamaktadır. Bazı çalışmalar (Vargas-Salfate ve ark. 2018, Liu ve ark. 2019) sistemi meşrulaştırmanın öznel iyi oluşu artırdığını desteklerken, bazı araştırmalar (Rankin ve ark. 2009, Napier ve ark. 2010) ise iki değişken arasında negatif bir ilişki olduğunu raporlamıştır. Bu araştırmanın bulgusu sistemi meşrulaştırmanın, bireylerin belirsizlik ve tehditlerle başa çıkmalarına yardımcı olan, adil bir dünyaya olan inançlarını sürdüren ve sonuç olarak daha iyi hissetmelerine yardımcı olan yatıştırıcı bir inanç olduğunu öneren Sistemi Meşrulaştırma Kuramını (Jost ve Banaji 1994) desteklemektedir. Bazı araştırmalar, belirsizlik ve adaletsizlik duygularının bireylerin iyi oluş halini olumsuz bir şekilde etkilediğini desteklemektedir (Miner ve Cortina 2016, Deniz 2021, Rehman ve ark. 2021). Dolayısıyla kadınlarda mevcut toplumsal cinsiyet rollerini ve cinsiyet sistemini meşrulaştırmanın, belirsizlik ve adaletsizlik duygularıyla başa çıkmaya yardımcı olarak iyi oluş haline katkıda bulunduğu düşünülebilir. Toplumsal cinsiyet sisteminin meşrulaştırılması ve iyi oluş arasındaki ilişkinin dinamiklerini daha iyi değerlendirebilmek için gelecek çalışmalarda belirsizliğe tahammülsüzlük ve adil bir dünya inancı kavramlarının da bu ilişkide dikkate alınması önerilmektedir.

Son olarak, mevcut çalışmada test edilen aracılık modelinin sonuçları, toplumsal cinsiyet temelli görece yoksunluk ile kadınların iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırmanın aracı rolde olduğunu göstermiştir. Literatür incelendiğinde bu üç değişken arasındaki ilişkileri birlikte inceleyen araştırma sayısının oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Bu kapsamda yürütülen bir araştırmada görece

yoksunluk algısı ve sistemi meşrulaştırma, öznel iyi oluşun yordayıcıları olarak test edilmiştir (Kus ve ark. 2014). Bir başka çalışmada ise görelî yoksunluk algısı ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide sistemi meşrulaştırmanın düzenleyici değişken olduğu raporlanmıştır (Osborne ve Sibley 2013). Mevcut çalışmada ise kadınların görelî yoksunluk düzeylerinin öznel iyi oluş düzeylerini toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırma yoluyla yordadığı bulunmuştur. Bu bulgu, görelî yoksunluk kavramıyla yakından ilişkili bir değişken ve kavram olan algılanan ayrımcılık, sistemi meşrulaştırma ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalarla tutarlıdır. Örneğin, bu bağlamda yürütülen bir çalışma, sistemi meşrulaştırmanın hem kadınların hem de etnik azınlık grubu üyelerinin algılanan ayrımcılık ve iyi oluş hali arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini göstermiştir (Bahamondes ve ark. 2019). Benzer şekilde, Abrams ve Grant (2012) tarafından yürütülen araştırmada görelî yoksunluğun depresyon düzeyini etkilediği ve sosyal değişim inançlarının, kolektif görelî yoksunluk ve grup özdeşleşmesinin protesto niyetleri üzerindeki etkisine aracılık ettiği bulunmuştur. Napier ve diğerleri (2020) tarafından ise, ayrımcılık algısı, sistemi meşrulaştırma ve iyi oluş arasındaki ilişkileri inceleyen kapsamlı bir çalışma yapılmıştır. Araştırmacılar, kadınların cinsiyet ayrımcılığını reddetme düzeyleri arttıkça, iyi oluş düzeylerinin de arttığını göstermişlerdir. Bunun yanı sıra adil sistem inancının bu ilişkiyi etkilediği raporlanmıştır. Napier ve diğerlerine (2020) göre, cinsiyet ayrımcılığının reddi, kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile başa çıkma mekanizmalarından biridir. Bu ve diğer bulgular göz önünde bulundurulduğunda, mevcut araştırma bağlamında, kadınların görelî yoksunluk algısının iyi oluş halleri üzerindeki etkisi, sistemi meşrulaştırma düzeyinin tampon etkisi ile açıklanmaktadır. Ancak bu üç değişken arasındaki ilişkilerin altında yatan mekanizmaların daha iyi anlaşılması için daha fazla araştırmaya ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada yaş ile görelî yoksunluk, sistemi meşrulaştırma ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkiler de incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar, kadınların görelî yoksunluk algıları ve toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırma düzeyleri ile yaş arasında anlamlı bir ilişki olmadığını göstermiştir. Ancak öznel iyi oluş düzeyi ile yaş arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kadınların yaşları arttıkça olumlu duygulanım ve yaşam doyumu düzeylerinin arttığı, olumsuz duygulanım düzeylerinin ise yaşla birlikte azaldığı bulunmuştur. Literatür incelendiğinde görelî yoksunluk ile yaş arasında genellikle negatif bir ilişki olduğu görülmektedir (Callan ve ark. 2015). Yaş ile sistemi meşrulaştırma arasında anlamlı pozitif ilişki bulan çalışmalar mevcuttur (Vargas-Salfate ve ark. 2018). Yaş ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalarda ise öznel iyi oluş düzeylerinin farklı yaş aralıklarında önemli ölçüde farklılaştığı bulunmuştur (Eryılmaz ve Ercan 2011, Buecker ve ark. 2023). Yaş ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkiler kültür, cinsiyet, sosyoekonomik düzey ve kişilik özelliklerine bağlı olarak değişebilmektedir (Lucas ve Gohm 2000). Bu çalışmada kadınların yaş ortalaması 31,64'tür ve katılımcılar lisans eğitimine devam eden ya da lisans eğitimini tamamlamış bireylerdir.

Mevcut çalışmanın çeşitli sınırlılıkları bulunmaktadır. İlk olarak, araştırmanın örneklemini yalnızca Türkçe okur yazar kadınlardan oluşmaktadır. Bu durum örneklemin genellenebilirliğini etkileyebilmektedir. Bu nedenle, gelecekte konu ile ilgili araştırmaların farklı kültürlerden daha farklı örneklemeler ile de yürütülmesi önerilmektedir. Katılımcıların eğitim düzeyi, araştırmanın bir diğer sınırlılığını oluşturmaktadır. Mevcut araştırmaya katılan kadınlar çoğunlukla lisans ve lisansüstü eğitim düzeyindedir. Lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim alan kişilerin toplumsal cinsiyetle ilgili bilgilere ulaşma ve toplumsal cinsiyet konularında daha fazla farkındalık kazanma fırsatı olabileceğinden, eğitim düzeyleri görelî yoksunluk algılarını, toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırma ve öznel iyi oluş seviyelerini etkileyebilir. Gelecekte yapılacak çalışmaların, farklı eğitim seviyelerine sahip kişilerle yürütülmesi, bu konunun daha iyi incelenmesini sağlayabilir. Mevcut çalışmada ele alınmayan ancak bu üç değişken arasındaki ilişkilerin incelenmesine katkıda bulunabilecek bazı değişkenler (kadın kimliğiyle özdeşleşme düzeyi, adil bir dünya inancı ve belirsizliğe tahammülsüzlük) bulunmaktadır. Gelecekte yapılacak çalışmaların bu eksiklikleri dikkate alarak yürütülmesi, bu konudaki araştırmalara katkı sağlama potansiyeline sahiptir. Çalışmanın bir diğer kısıtlılığı, aracılık analizinin boylamsal olarak elde edilmeyen verilerle yürütülmüş olmasıdır. Verilerin kesitsel olarak elde edilmesi, değişkenler arasındaki olası karşılıklı etkileşimler nedeniyle ilişkilerin sonuçlarını etkileme potansiyeline sahiptir. Verilerin öz bildirim ölçekleri kullanılarak toplanması çalışmanın bir diğer sınırlılığıdır. Gelecekte yürütülecek çalışmalarda, bu sınırlılık göz önüne alınarak bazı örtük ölçümler kullanılması önerilmektedir.

Mevcut çalışma kadınların iyi oluş hali üzerine yapılan araştırmalar için önemli teorik çıkarımlar sunmaktadır ve gelecekte yürütülecek çalışmaların, bu konuya çeşitli şekillerde katkıda bulunabileceği düşünülmektedir. Öncelikle, kadınların cinsiyetleriyle özdeşim düzeyleri, sosyal baskınlık yönelimleri ve cinsiyetçilik düzeyleri gibi bazı değişkenlerin incelenmesinin literatüre katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Buna ek olarak, kadınların koruyucu ve düşmanca cinsiyetçi tutum düzeyleri de, hem görelî yoksunluk algısını hem de toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırma düzeyini etkileme potansiyeline sahiptir. Mevcut bulgular, kadınların öznel iyi oluş düzeylerinin toplumsal cinsiyet rolleri ve algıları ile yakından ilişkili olduğunu desteklemektedir. Dolayısıyla bu

bulguların toplumsal cinsiyet ve iyi oluş hali arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara katkı sunacağı düşünülmektedir.

Sonuç

Mevcut çalışmada, kadınların toplumsal cinsiyete dayalı görelî yoksunluk algıları ile öznel iyi oluş seviyeleri arasındaki ilişki ve bu ilişkide toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırmanın aracı rolü incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar, görelî yoksunluk algısı arttıkça kadınların öznel iyi oluş düzeyinin azaldığını göstermiştir. Görelî yoksunluk algısı toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırmayı negatif yönde yordarken, toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırma ise öznel iyi oluşu pozitif yönde yordamaktadır. Ek olarak, toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırma, kadınların toplumsal cinsiyete dayalı görelî yoksunluk algısı ile öznel iyi oluşları arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir. Buna dayanarak, cinsiyet temelli ayrımcılığa maruz kaldığına inanan kadınların toplumdaki mevcut cinsiyet sistemini sorgulayabileceği ve bu çerçevede öznel iyi oluş düzeylerinin azaldığı düşünülmektedir. Bu çalışmanın sonuçları, kadınların iyi oluş halini arttırmak için geliştirilebilecek bireysel ve toplumsal müdahale programlarına katkı sunabilir. Ayrıca çalışmanın sonuçlarının, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların iyi oluş hali ile ilgili sosyal ve politik tartışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Abrams D, Grant PR (2012) Testing the social identity relative deprivation (SIRD) model of social change: The political rise of Scottish nationalism. *Br J Soc Psychol*, 51:674-689.
- Abrams D, Travaglino GA, Grant PR, Templeton A, Bennett M, Lalot F (2020) Mobilizing IDEAS in the Scottish referendum: Predicting voting intention and well-being with the Identity-Deprivation-Efficacy-Action-Subjective well-being model. *Br J Soc Psychol*, 59:425-446.
- Afrouz R, Crisp BR, Taket A (2023) Afghan women perceptions of gender roles, possibilities and barriers to change after settlement in Australia: A qualitative study. *Qual Soc Work*, 22:569-586.
- Avcı S (2013) Examining the levels of life satisfaction, job satisfaction, burn out and perceived gender discrimination with the depression of women working in various professions (Masters thesis). İstanbul, Haliç University.
- Avidor S, Ayalon L, Palgi Y, Bodner E (2016) Longitudinal associations between perceived age discrimination and subjective well-being: Variations by age and subjective life expectancy. *Aging Ment Health*, 21:761-765.
- Bahamondes J, Sibley CG, Osborne D (2019) "We look (and feel) better through system justifying lenses": system-justifying beliefs attenuate the well-being gap between the advantaged and disadvantaged by reducing perceptions of discrimination. *Pers Soc Psychol Bull*, 45:1391-1408.
- Brodski SK, Hutz CS (2012) The repercussions of emotional abuse and parenting styles on self-esteem, subjective well-being: A retrospective study with university students in Brazil. *J Aggress Maltreat Trauma*, 21:256-276.
- Buecker S, Luhmann M, Haehner P, Bühler JL, Dapp LC, Luciano EC et al. (2023) The development of subjective well-being across the life span: A meta-analytic review of longitudinal studies. *Psychol Bull*, 149:418-446.
- Callan MJ, Kim H, Matthews WJ (2015) Age differences in social comparison tendency and personal relative deprivation. *Pers Individ Dif*, 87:196-199.
- Castano AM, Fontanil Y, García-Izquierdo AL (2019) "Why can't I become a manager?" A systematic review of gender stereotypes and organizational discrimination. *Int J Environ Res Public Health*, 16:1813.
- Cooper K, Smith LGE, Russell A (2017) Social identity, self-esteem, and mental health in autism. *Eur J Soc Psychol*, 47:844-854.
- D'Abrosio C, Frick JR (2004) Subjective well-being and relative deprivation: and empirical link. *IZA Discussion Paper*, 1351.
- D'Abrosio C, Frick JR (2007) Income satisfaction and relative deprivation: An empirical link. *Soc Indic Res*, 81:497-519.
- Dağlı A, Baysal N (2016) Adaptation of the Satisfaction with Life Scale into Turkish: The study of validity and reliability. *Electronic Journal of Social Sciences*, 15:1250-1262.
- Dawson DN, Volpe VV, Laurent HK (2021) Synergistic effects of psychological intimate partner violence exposure and gender discrimination on postnatal mental health trajectories. *J Interpers Violence*, 36:NP8907-NP8932.
- De Cristofaro V, Pellegrini V, Giacomantonio M, Liv S, van Zomeren M (2021). Can moral convictions against gender inequality overpower system justification effects? Examining the interaction between moral conviction and system justification. *Br J Soc Psychol*, 60:1279-1302.
- Deniz ME (2021) Self-compassion, intolerance of uncertainty, fear of COVID-19, and well being: A serial mediation investigation. *Pers Individ Dif*, 177:110824.
- Diener E (1994) Assessing subjective well-being: Progress and opportunities. *Soc Indic Res*, 3:103-157.
- Diener E, Emmons RA, Larsen RJ, Griffin S (1985) The satisfaction with life scale. *J Pers Assess*, 49:71-75.
- Diener E, Oishi S, Lucas RE (2003) Personality, culture, and subjective well-being: emotional and cognitive evaluations of life. *Annu Rev Psychol*, 54:403-425.

- Douglass RP, Conlin SE, Duffy RD, Allan BA (2017) Examining moderators of discrimination and subjective well-being among LGB individuals. *J Couns Psychol*, 64:1-11.
- Eryılmaz A, Ercan L (2011) Öznel iyi oluşun cinsiyet, yaş grupları ve kişilik özellikleri açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4:139-151
- Gençöz T (2000) Positive and Negative Affect Schedule: a study of validity and reliability. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15:19-28.
- George D, Mallery P (2010) *SPSS for Windows Step by Step A Simple Guide and Reference 17.0 Update*, 10th Edition, Pearson, Boston.
- Gil da Silva D, Dell'Aglio DD (2016) Exposure to domestic and community violence and subjective well-being in adolescents. *Paidéia (Ribeirão Preto)*, 26:299-305.
- Gonzalez MJ, Cortina C, Rodriguez J (2019) The role of gender stereotypes in hiring: A fieldexperiment. *Eur Sociol Rev*, 35:187-204.
- Hackett RA, Steptoe A, Jackson SE (2019) Sex discrimination and mental health in women: A prospective analysis. *Health Psychol*, 38:1014-1024.
- Hadi A (2017) Patriarchy and gender-based violence in Pakistan. *Eur J Soc Sci*, 4:297-304.
- Harding JF, Sibley CG (2013) The palliative function of system justification: concurrent benefits versus longer-term costs to wellbeing. *Soc Indic Res*, 113:401-418.
- Hayes AF (2018) *Introduction to Mediation, Moderation, and Conditional Process Analysis: A Regression-Based Approach*, 2nd edition. New York: Guilford Press.
- Itzick M, Kagan M, Tal-Katz P (2018) Perceived social support as a moderator between perceived discrimination and subjective well-being among people with physical disabilities in Israel. *Disabil Rehabil*, 40:2208-2216
- Jaffee KD, Shires DA, Stroumsa D (2016) Discrimination and delayed health care among transgender women and men. *Med Care*, 54:1010-1016.
- Jost JT, Banaji M (1994) The role of stereotyping in system-justification and the production of false consciousness. *Br J Soc Psychol*, 33:1-27.
- Jost JT, Banaji MR, Nosek BA (2004) A decade of system justification theory: Accumulated evidence of conscious and unconscious bolstering of the status quo. *Polit Psychol*, 25:881-920.
- Jost JT, Kay AC (2005) Exposure to benevolent sexism and complementary gender stereotypes: Consequences for specific and diffuse forms of system justification. *J Pers Soc Psychol*, 88:498-509.
- Kay AC, Jost JT (2003) Complementary justice: Effects of "poor but happy" and "poor but honest" stereotype exemplars on system justification and implicit activation of the justice motive. *J Pers Soc Psychol*, 85:823-837.
- Kaya Ş, Kaya O, Soydan ME (2022) Üniversite öğrencileri örnekleminde toplumsal cinsiyet algısı ile adil dünya inancı arasındaki ilişkiler. *Humanistic Perspective*, 4:391-407.
- Kıral G (2009) A valuation of relative deprivation and just world belief variables on political participation levels of women living in Turkey. (Masters thesis). Ankara, Ankara University.
- Kim E, Park H (2018) Perceived gender discrimination, belief in a just world, self esteem, and depression in Korean working women: A moderated mediation model. *Womens Stud Int Forum*, 69:143-150.
- Kıral Ucar G, Hasta D, Kaynak Malatyali M (2019) The mediating role of perceived control and hopelessness in the relation between personal belief in a just world and life satisfaction. *Pers Individ Dif*, 143:68-73
- Kollamparambil U, Razak A (2016) Trends in gender wage gap and discrimination in South Africa: A comparative analysis across races. *Indian J Hum Dev*, 10:49-63.
- Kucharska J (2017) Cumulative trauma, gender discrimination and mental health in women: Mediating role of self-esteem. *J Ment Health*, 27:416-423.
- Kus L, Ward C, Liu J (2014) Interethnic factors as predictors of the subjective wellbeing of minority individuals in a context of recent societal changes. *Polit Psychol*, 35:703-719.
- Leites M, Ramos X (2022) The effect of relative income concerns on life satisfaction: Relative deprivation and loss aversion. *J Happiness Stud*, 23:3485-3515.
- Lerner MJ (1980) *The Belief in a Just World: A Fundamental Delusion*. New York, Plenum Press
- Lever JP (2004) Poverty and subjective well-being in Mexico. *Soc Indic Res*, 68:1-33.
- Li S, Sun Y, Jing J, Wang E (2022) Institutional trust as a protective factor during the COVID 19 pandemic in China. *Behav Sci* 12:252
- Li W, Wu J, Kou Y (2020) System justification enhances life satisfaction of high, and low status people in China. *Soc Psychol Personal Sci*, 11:588-596.
- Liang CTH, Nathwani A, Ahmad S, Prince JK (2010) Coping with discrimination: The subjective wellbeing of South Asian American women. *J Multicult Couns Devel*, 38:77-87.
- Lilly KJ, Sibley CG, Osborne D (2023) Examining the between- and within-person effects of relative deprivation: Results from a 7-year longitudinal panel sample. *Eur J Soc Psychol*, 53:435-449
- Liu Y, Zhang F, Liu Y, Li Z, Wu F (2019) Economic disadvantages and migrants' subjective well-being in China: The mediating effects of relative deprivation and neighborhood deprivation. *Popul Space Place*, 25:e2173.

- Liu Y, Zhang F, Wu F, Liu Y, Li Z (2017) The subjective wellbeing of migrants in Guangzhou, China: The impacts of the social and physical environment. *Cities*, 60: 333–342.
- Lucas RE, Gohm CL (2000) Age and sex differences in subjective well-being across cultures. In *Culture and subjective well-being* (Eds E Diener, EM Suh): 291–317. Cambridge, MA, MIT Press.
- Maddux JE (2018) *Subjective Well-Being and Life Satisfaction*. New York, Routledge.
- Magallares A, Luna B, Garriga M, Botella-Carretero JI, Morales JF (2016) Subtle discrimination and subjective well-being in obese patients: The personal/group discrimination discrepancy. *Stigma Health*, 1:156–165.
- Miner KN, Cortina LM (2016) Observed workplace incivility toward women, perceptions of interpersonal injustice, and observer occupational well-being: Differential effects for gender of the observer. *Front Psychol*, 7:482.
- Monteith MJ, Hildebrand LK (2020) Sexism, perceived discrimination, and system justification in the 2016 U.S. presidential election context. *Group Process Intergroup Relat*, 23:163-178.
- Moreno-Bella E, Willis GB, Quiroga-Garza A, Moya M (2023) Economic inequality shapes the agency–communion content of gender stereotypes. *Group Process Intergroup Relat*, 26:1075–1098.
- Mudi BI, Waswa J (2018) Analysis of political representation effects on subjective well-being of women employees in the county government of Kakamega. *Int J Acad Res Dev*, 3:33-37.
- Napier JL, Suppes A, Bettinsoli ML (2020) Denial of gender discrimination is associated with better subjective well-being among women: A system justification account. *Eur J Soc Psychol*, 50:1191-1209.
- Napier JL, Thorisdottir H, Jost JT (2010) The joy of sexism? A multinational investigation of hostile and benevolent justifications for gender inequality and their relations to subjective well-being. *Sex Roles*, 62:405-419.
- Oh S (2022) Cultural tightness, neuroticism, belief in a just world for self, gender, and subjective well-being: A moderated mediation model. *Curr Psychol*, 41:8300-8311
- Osborne D, Sibley CG (2013) Through rose-colored glasses: system justifying beliefs dampen the effects of relative deprivation on well-being and political mobilization. *Pers Soc Psychol Bull*, 39:991-1004.
- Rankin LE, Jost JT, Wakslak CJ (2009) System justification and the meaning of life: Are the existential benefits of ideology distributed unequally across racial groups? *Soc Justice Res*, 22:312-333.
- Rehman SU, Ullah R, Imran M, Iqbal K, Saleem Z, Khattak SR (2021) Intolerance of uncertainty and mental well-being: Important role of loneliness and fear of COVID-19: Evidence from Higher Educational Institutions. *Multicult Educ*, 7:147–54
- Sezen S (2019) *Gender status differences from the perspectives of social identity and system justification theories* (Masters thesis). Mersin, Mersin University.
- Smith HJ, Pettigrew TF, Pippin GM, Bialosiewicz S (2012) Relative deprivation: A theoretical and meta-analytic critique. *Pers Soc Psychol Rev*, 16: 203-232.
- Snizek WE, Neil CC (1992) Job characteristics, gender stereotypes, and perceived gender discrimination in the workplace. *Organ Stud*, 13:403–427
- SteelFisher GK, Findling MG, Bleich SN, Casey LS, Blendon RJ, Benson JM et al. (2019) Gender discrimination in the United States: Experiences of women. *Health Serv Res*, 54:1442-1453.
- Suppes A, Napier JL, Van Der Toorn J (2019) The palliative effects of system justification on the health and happiness of lesbian, gay, bisexual, and transgender individuals. *Pers Soc Psychol Bull*, 45:372-388.
- Tajfel H, Turner JC (1979) An integrative theory of intergroup conflict. In *The Social Psychology of Intergroup Relations* (Eds WG Austin, S Worchel). Monterey, CA, Brooks/Cole.
- Tost LP, Hardin AE, Gino F (2020) Divergent psychological consequences of gender discrimination in the workplace among women and men. *Acad Manag Proc*, 1:14772.
- Turan M (2019) *Predicting subjective wellbeing of graduate students by mindfulness, intolerance to uncertainty, rumination and anxiety sensitivity* (Masters thesis). Ankara, Middle East Technical University.
- Vargas-Salfate S, Paez D, Khan SS, Liu JH, Gil de Zúñiga H (2018) System justification enhances well-being: A longitudinal analysis of the palliative function of system justification in 18 countries. *Br J Soc Psychol*, 57:567-590.
- Vukojevic V, Kuburic Z, Damjanovic A (2016) The influence of perceived discrimination, sense of control, self-esteem and multiple discrepancies on the mental health and subjective well-being in Serbian immigrants in Canada. *Psihologija*, 49:105-127.
- Walker I, Smith HJ (2002) *Relative Deprivation: Specification, Development, and Integration*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Wang P, VanderWeele TJ (2011) Empirical research on factors related to the subjective well-being of Chinese urban residents. *Soc Indic Res*, 101:447–459.
- Watson D, Clark LA, Carey G (1988) Positive and negative affectivity and their relation to anxiety and depressive disorders. *J Abnorm Psychol*, 97:346-353.
- Wellalage N, Locke S (2017) Access to credit by SMEs in South Asia: Do women entrepreneurs face discrimination. *Res Int Bus Finance*, 41:336–346.
- WHO (2019) *Respect Women: Preventing Violence Against Women*. Geneva, World Health Organization.

Willis GB, Rodríguez-Bailón R, López-Rodríguez L, García-Sánchez E (2015) Legitimacy moderates the relation between perceived and ideal economic inequalities. *Soc Justice Res*, 28:493-508.

Willis L, Reynolds KJ, Lee E (2019) Being well at work: The impact of organizational climate and social identity on employee stress and self-esteem over time. *Eur J Work Organ Psychol*, 28:399-413.

Yazarların Katkıları: Çalışmaya önemli bir bilimsel katkı sağlandığı ve makalenin hazırlanmasında veya gözden geçirilmesinde yardımcı olduğu tüm yazar(lar) tarafından beyan edilmiştir.

Danışman Değerlendirmesi: Dış bağımsız

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Bu çalışma için finansal destek alındığı beyan edilmemiştir.

Authors Contributions: The author(s) have declared that they have made a significant scientific contribution to the study and have assisted in the preparation or revision of the manuscript

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: No conflict of interest was declared.

Financial Disclosure: No financial support was declared for this study.